

Predrag Kajganić

TVPRODUKCIJA2

TEHNOLOŠKI PROCES PROIZVODNJE I EMITOVANJA TV PROGRAMA
KALKULACIJA TROŠKOVA PROIZVODNJE I EMITOVANJA TV PROGRAMA
PROJEKTNI ZADACI OBLIKOVANJA TV CENTRA
PROJEKTNI TV MODEL

Beograd, 2010

Copyright © 2010 Predrag Kajganić

ISBN 978-86-914033-1-7

TV PRODUKCIJA 2

Predrag Kajganić

Izdavač

autor **Predrag Kajganić**, Beograd, Srbija

pixi@sbb.rs

www.tvprodukcija.com

ShopMyBook

Peleman Industries NV, Puurs, Belgium

www.shopmybook.com

Štampa

ShopMyBook, Puurs, Belgium

Korice

Copyright © 2009 **45 RPM**

SVA PRAVA ZADRŽANA

Svako korišćenje, umnožavanje, kopiranje i reprodukcija celine ili delova u postojećim i budućim medijima dozvoljeno je samo uz pisani pristanak autora.

” Televizija je višak proizvodnje, a manjak kvaliteta”

Andre Bazen

SADRŽAJ

III

TEHNOLOŠKI PROCES PROIZVODNJE I

EMITOVANJA TV PROGRAMA	15
Planiranje	15
Priprema (predprodukcija)	20
Obezbeđivanje programskih projekata	23
Utvrđivanje rediteljske koncepcije	24
Formiranje autorskog dela ekipe	25
Izrada i odobrenje predkalkulacije troškova	26
Formiranje užeg dela ekipe	27
Određivanje mesta i načina realizacije	28
Izrada i razrada knjige snimanja	29
Izrada, usvajanje i tehnička razrada idejnih skica dekora, kostima i maske	31
Izbor i angažovanje izvođača	33
Izrada operativnog plana rada ekipe	34
Izrada i odobrenje kalkulacije troškova	34
Zaključivanje ugovora	35
Izrada dekora, kostima i maske	35
Obezbeđivanje scenske i igrajuće rekvizite	36
Obezbeđivanje muzike i tonskih efekata	37
Izbor i nabavka VTR materijala	39

Obezbeđivanje prostorno tehničkih i kadrovskih kapaciteta	39
Formiranje punog sastava proizvodne ekipe	40
Izrada špice, džinglova, foršpana i potrebne el. grafičke obrade	41
Realizacija (produkcija)	41
Hladna proba u opremljenom objektu	43
Tehnička priprema za rad u objektu	44
Postavljanje opšteg svetla	48
Kadriranje	49
Podešavanje svetla	50
Progon	51
Korekcija svetla i podešavanje kamera	51
Kostimiranje, maskiranje i šminkanje izvođača	52
Generalna proba	52
Snimanje/direktan prenos	53
Finalizacija (postprodukcija)	57
Završni radovi u proizvodnji emisije	58
Redakcijski pregled, usvajanje i primopredaja emisije	59
Analiza ostvarenih i planiranih troškova	60
Šema tehnološkog procesa	61
Tehnološki proces proizvodnje i emitovanja vesti	62
Zakazivanje / planiranje / ENG snimanje	63

Snimanje i korišćenje materijala agencijskog servisa iz satelitske režije	65
Montaža (obrada materijala).....	66
Obrada teksta	67
Priprema aplikacija (kvotera)	68
Priprema potpisa i teme priloga	69
Priprema i snimanje OFF	69
Snimanje fono izveštaja	70
Fono uključenje „uživo“	71
Priprema i izrada košuljice	71
Emitovanje	72
Realizacija poslednje vesti – studio (uživo)	73
Realizacija poslednje vesti – krol	74
Priprema i realizacija živog uključenja	75

KALKULACIJA TROŠKOVA PROIZVODNJE I

EMITOVANJA TV PROGRAMA 77

Elementi kalkulacije 79

Primarni troškovi .....

Sekundarni troškovi .....

Model kalkulacije 84

Ulazni podaci .....

Ostali troškovi .....

Formiranje indeksa za kalkulaciju sekundarnih troškova .....

Registrowanje troškova .....

Metoda izrade kalkulacije .....

Analiza troškova	93
Prilozi	97

IV

PROJEKTNI ZADACI	121
Organizaciona struktura	122
Tehnička baza	125
Radni prostor	128
Kadrovska baza	131
Standardizacija tehnološkog procesa	135
PROJEKTNI MODEL	137
TV menadžment - model organizacione strukture	138
Model tehničke baze	147
Studio	148
Režija	154
Montaža	159
Režija satelitskog prijema	159
OFF kabina	160
Pregled materijala	161
Punkt za presnimavanje	161
ENG oprema	162

SNG vozilo	163
Reportažna kola	164
Grafička stanica	166
Emisiona tehnika	167
Model radnog prostora	168
Razrada prostora	170
Projektni modela (tlocrt)	173
Zona programskih i pratećih službi	174
Zona postprodukcije i emitovanja	174
Zona proizvodnje	176
Optimalne površine prostora	179
News room (tlocrt)	180
Međusobni odnosi TV prostora	181
Protok ljudskih aktivnosti	182
Magistrala električne i računarske mreže	183
Model prostora sa tri studija	184
Model režije studija	185
Postavka radnog svetla	186
Postavka video monitoringa	186
Klimatizacija	187
Prilozi	188
Model kadrovske baze	204
Definisanje radnih pozicija	204
Vrednosti radnih pozicija	210
Projekcija potrebnog broja izvršilaca	223

Model standardizacije tehnološkog procesa	229
Planiranje proizvodnje	230
Protokol o izdavanju i zaduživanju ENG opreme	239
Korišćenje voznog parka	242
Priprema traka	244
Intervencije u toku emitovanja programa	255
Dnevni izveštaj realizacije i emitovanja	257
Protokol o emitovanju u vanrednim situacijama	257
Protokol sazivanja kolegijuma	266
Najavljivanje programskih sadržaja	269
Protokol o angažovanju izvršilaca	271
Kriterijumi za stimulaciju	272
Odjavni rol	275
Tarifnik	276
Standardi za el. graf. potpise u emisiji VESTI	281
Uvođenje tipskih obrazaca i gantograma	283
Prilozi	284

III

TEHNOLOŠKI PROCES PROIZVODNJE I EMITOVANJA TV PROGRAMA

Ciljevi svake TV stanice se ostvaruju kroz emitovanje programa, a sama proizvodnja programa je jedan od osnovnih zadataka. Nije u pitanju samo obim programa već i način proizvodnje ili preciznije rečeno - način njegovog obezbeđivanja. Većina TV stanica pored proizvodnje sopstvenog programa, čiji je procenat učešća u ukupnom emitovanju programa, sa jedne strane određen zakonskim aktima, a sa druge strane sopstvenim mogućnostima (finansije, tehnika, kadrovi, ideje...), primorane su ili orijentisane na kupovinu ostatka programa od drugih TV stanica ili nezavisnih producenstskih kuća. Potrebno je istaći da pod pojmom proizvodnja ne podrazumevamo samo neposrednu – direktnu proizvodnju TV emisija (sopstvena produkcija), već sve one faze procesa koje su potrebne da bi se omogućilo emitovanje TV programa. Na planu televizijske proizvodnje moguće je utvrditi neke opšte zajedničke, tehnološko proizvodne principe, uz napomenu da postoje različiti pristupi procesu ostvarenja TV emisija, ali i neki zajednički elementi. Sličnosti su najprisutnije na planu proizvodnih faza prilikom ostvarenja proizvodnih zadataka, pošto je televizijska tehnologija jedinstvena u osnovi za sve TV stanice, a razlike se javljaju u samom redosledu i načinu izvršenja pojedinih radnih postupaka. TV proizvodnja se može sagledati kroz četiri osnovne faze rada:

- planiranje
- priprema (predprodukcija)
- realizacija (produkcija)
- finalizacija (postprodukcija).

PLANIRANJE

Planiranje programa, kao jedan od osnovnih zadataka televizijskih stanica, u direktnoj je vezi sa planiranjem proizvodnje koja sledi, a koja mora biti usklađena sa postojećim tehničkim, finansijskim i kadrovskim mogućnostima. Često se u procesu planiranja programa, od strane programskog sektora – stvaraoca programskih sadržaja, ne uzimaju u obzir postojeći tehnički, finansijski i kadrovski kapaciteti, što dovodi do neusklađenosti između planiranih programskih projekata i mogućnostima za njihovu realizaciju.

Planiranje pre svega treba da obezbedi prethodne uslove, ne samo za ispunjenje postavljenih zadataka, već i istovremeno ostvarenje ekonomskih rezultata. (Z. Popović)

Planiranje polazi od cilja koji treba postići ljudskom aktivnošću, uz korišćenje određenih sredstava. Taj cilj prvo treba jasno definisati, odnosno precizno odrediti, da bi se potom ispitali i utvrdili putevi koji mogu dovesti do ostvarenja željenog cilja. Na kraju sledi izbor puta (između više mogućih) i sredstava, od kojih se očekuje da će dovesti do ostvarenja željenih ciljeva na najoptimalniji način. TV planiranje mora biti precizno i potpuno sa jedne strane, a sa druge mora ostaviti dovoljno prostora za iznenadne slučajeve (vanredni događaji koji se prate kroz informativni program, ili iščekivanje kreativno-stvaralačke atmosfere pri realizaciji igranih struktura), koji moraju biti uklopljeni i odgovarajuće iskorišćeni u funkciji ostvarenja postavljenog cilja.

- Radni zadaci prilikom planiranja:
  1. definisati cilj;
  2. ispitivanje i utvrđivanje puteva koji mogu dovesti do ostvarenja željenog cilja;
  3. izbor puta (između više mogućih) i sredstava od kojih se očekuje da su najoptimalniji, (uz najmanji utrošak radne snage i materijalnih sredstava).
- Dva osnovna plana na kojima se ispunjava planiranje a koji se međusobno uslovljavaju:
  1. planiranje programa
  2. planiranje proizvodnje.

Planiranje programa i planiranje proizvodnje je neodvojivo jedno od drugog, jer se međusobno uslovljavaju. Kao što planiranje proizvodnje polazi od programskih planova, tako i programski planovi moraju biti u skladu sa postojećim proizvodnim mogućnostima. Programsko planiranje utvrđuje predmete, koji se proizvodnim planiranjem dovode u realne okvire ka putu za njihovo ostvarenje. Planiranje mora biti sveobuhvatno i jedinstveno, pa se tako ne sme ispustiti iz vida i planiranje tehničkih, finansijskih i kadrovskih kapaciteta, koji su u neposrednoj vezi sa proizvodnjom.

Planska aktivnost se deli na dve osnovne grupe:

1. prema predmetu (sadržaju)
2. prema vremenskom periodu na koji se odnosi.

1. Prema predmetu (sadržaju):

- A \ plan emitovanja programa
- B \ plan proizvodnje programa
- C \ finansijski plan
- D \ plan tehničkih kapaciteta
- E \ plan kadrova i kadrovskih kapaciteta.

2. Prema vremenskom periodu:

- A \ dugoročni plan
- B \ srednjoročni plan
- C \ kratkoročni plan
  - c1 \ tromesečni
  - c2 \ mesečni
  - c3 \ nedeljni
  - c4 \ dnevni.

1\A Plan emitovanja programa:

- vreme i period
- obim i struktura
- sopstveni program (premijerni i reprizni)
- otkupljeni VTR i filmski materijali.

1\B Plan proizvodnje programa:

- obim i struktura
- način proizvodnje
- dinamika proizvodnje.

1\C Finansijski plan:

- predkalkulacija troškova otkupa programa
- predkalkulacija troškova proizvodnje i emitovanja programa
- planirani prihod.

1\D Plan tehničkih kapaciteta:

- način realizacije
- dinamika realizacije
- tehnički kapaciteti za realizaciju i finalizaciju.

1\E Plan kadrova i kadrovskih kapaciteta:

- kadrovi za planiranje i uređivanje programa
- kadrovi za proizvodnju programa
- kadrovi za tehničko održavanje
- kadrovi pratećih službi
- plan rada za svaku grupaciju:
  - broj izvršilaca
  - trajanje smene.

2\A Dugoročni plan:

- obuhvata period od tri godine
- razvoj celokupnog sistema TV (proizvodnja programa, dopunske delatnosti)
- investiciona ulaganja
- planirani prihod.

2\B Srednjoročni plan:

- obuhvata period od jedne godine
- programska orijentacija po kvartalima
- plan rashoda i prihoda
- kadrovski i tehnički kapaciteti (mogućnosti i potrebe).

2\c1 Kratkoročni plan - tromesečni:

- tromesečni plan je osnovni plan za planiranje, a proističe iz srednjoročnog plana
- programska šema za tri meseca unapred
- struktura programa
- način proizvodnje
- dinamika proizvodnje.

2\c2 Mesečni plan:

- proističe iz tromesečnog plana
- tip i naziv emisije
- sastav autorske i uže ekipe
- vremenski termin proizvodnje
- tehnički kapaciteti
- predkalkulacija troškova
- datum emitovanja.

2\c3 Nedeljni plan:

- najprecizniji operativni plan koji proističe iz mesečnog plana
- precizno utvrđena potreba konkretnih tehničkih kapaciteta
- kompletan sastav ekipe
- radne operacije (u tehnološkom smislu) sa tačno navednim vremenom
- trajanje emisije.

2\c4 Dnevni plan:

- proističe iz nedeljnog plana
- realizacija dnevnog programa
- svakodnevne radne operacije za tekući program, kao i izvršavanje radnih operacija koje su zadate nedeljnim planom.

PRIPREMA (predprodukcija)

Priprema kao jedna od faza tehnološkog procesa predstavlja logičan nastavak prethodne faze planiranja, pri čemu su obe faze u neposrednoj funkciji ostvarenja uslova za proizvodnju i emitovanje TV emisija/TV programa.

Priprema obezbeđuje konkretne uslove za proizvodnju na osnovu planom utvrđenih elemenata, tako da se obezbede što bolji uslovi za realizaciju. (Z. Popović)

Dok planiranje može delimično, uopšteno da pristupa emisijama prema programskoj vrsti i strukturi realizacije, priprema se uvek odnosi na određeni programski projekat, težeći da u okviru postojećih pravila u televizijskoj stanici, omogući što bolje uslove za ispunjenje proizvodnih zadataka, odnosno ostvarenje programskih projekata. Priprema je veoma značajan i kompleksan zadatak, jer ukoliko ona nije na zadovoljavajući način izvršena, ostvarenje postavljenog cilja u toku neposredne proizvodnje biće dovedeno u pitanje. Potrebno je naglasiti da se konačan uspeh realizovanih emisija ne očitava samo u proizvodnom uspehu (vremenski, tehnički i finansijski okviri), već daleko više u kreativnim rezultatima. U fazi pripreme, organizaciono delovanje dolazi do punog izražaja i to u veoma praktičnom smislu. Producent i organizator, obavljaju najveći deo svojih poslova upravo u fazi pripreme, uz odgovarajući organizacioni rad za izuzetno složene zadatke koji su ispunjenim brojnim problemima. Oni vode brigu o svim elementima koji nose određeni projekat, a u toku pripreme treba da predvide moguće probleme i da obezbede njihovo prevazilaženje. Svaki programski projekat nosi mnoge specifične zahteve koji proističu iz programskih osnova i režijske koncepcije pojedinih emisija. Sve te zahteve treba utvrditi, dovesti ih u međusobni sklad a zatim i neposredno ostvariti uslove za njihovo ispunjenje. U okviru pripreme proizvodnje mogu se uočiti i određeni radni postupci, koji su proizvodnog karaktera. Tu možemo uzeti za primer izradu kostima, izradu dekora, snimanje tonskih matrica za muzičke emisije, snimanje i obrada potrebnog video materijala koji će se koristiti za vreme realizacije (snimanje/direktan prenos). U toku pripreme faze proizvodnje, svi pripremni zadaci mogu se definisati kroz dve vrste priprema:

1. Kreativna priprema
2. Operativno - tehnička priprema.

Kreativna i operativno-tehnička priprema predstavljaju dva, po karakteru sadržaja, različita pristupa jedinstvenom zadatku – stvaranje konkretnih uslova za proizvodnju. Tako se ovi poslovi pripreme međusobno uslovljavaju i dopunjuju. Kao što su operativno- tehničke pripreme u neposrednoj zavisnosti od kreativnih elemenata ove faze rada, tako se i kreativne pripreme ne mogu obaviti izolovano od operativno-tehničkih elemenata, već u skladu sa njihovim mogućnostima u konkretnim uslovima.

Kreativna priprema

- određuje stvaralačke okvire:
  - obezbeđivanje programskih projekata na osnovu uređivačke koncepcije;
  - utvrđivanje rediteljske koncepcije po programskom projektu.

Kreativna priprema televizijske proizvodnje objedinjuje sve one zadatke koji su kreativno (stvaralačke) prirode, a počinju već od obezbeđivanja programskih projekata u formi ideja, sinopsisa, scenarija itd., takozvanih programskih „sirovina“. Prikupljanje, stvaranje ili naručivanje programskih projekata, ostvaruje se sa utvrđenom programskom koncepcijom TV stanice, preko programskog sektora, u okviru redakcija. Da bi se na osnovu obezbeđenog programskog projekta, došlo do ostvarenja TV emisije, potrebno je utvrditi rediteljsku koncepciju (kreativne elemente), koja neposredno usmerava kasniji rad i to u svim fazama rada. Na osnovu konsultacija sa urednikom i producentom, reditelj pristupa utvrđivanju rediteljske koncepcije, koja je sa jedne strane usklađena programskim potrebama, a sa druge proizvodnim mogućnostima u TV stanici.

Operativno - tehnička priprema

- utvrđuje i obezbeđuje materijalno - tehničke uslove:
  - tehničke kapacitete
  - kadrovske potrebe
  - finansijske elemente.

Operativno-tehnička priprema ne može se posmatrati kao odvojena celina (isto važi i za kreativnu pripremu), jer je povezana sa odgovarajućim kreativnim zadacima u toku svih radnih operacija, proizvodne pripreme. Osnovni zadaci operativno-tehničke pripreme proizvodnje su utvrđivanje tehničkih,

finansijskih i kadrovskih elemenata, koji su potrebni za ostvarenje željenog programskog projekta. Kreativna i operativno-tehnička priprema međusobno se uslovljavaju, pošto se radni procesi sa kreativnim i operativno-tehničkim karakteristikama njihovih sastavnih elemenata (zadacima koji ih čine), u fazi pripreme proizvodnje prepliću, čineći tako jedinstvenu celinu. Sadržaj radnih procesa proizvodne pripreme, pre svega zavise od tehnološkog načina proizvodnje, odnosno strukture realizacije određenog programskog projekta. Međutim, fazi pripreme TV proizvodnje, može se pristupiti i sa opšteg stanovništva, što znači da se proces pripreme proizvodnje sastoji od određenih radnih procesa u kojima se prepliću kreativni i operativno-tehnički elementi. Pošto priprema proizvodnje TV emisije predstavlja poseban skup postupaka, moguće je utvrditi zajednički sistem radnih procesa.

- U okviru pripremne faze za realizaciju TV emisija utvrđeni su sledeći radni procesi:

1. obezbeđivanje programskih projekata
2. utvrđivanje rediteljske koncepcije
3. formiranje autorskog dela ekipe
4. izrada i odobrenje predkalkulacije troškova
5. formiranje užeg dela ekipe
6. određivanje mesta i načina realizacije
7. izrada i razrada knjige snimanja
8. izrada, usvajanje i tehnička razrada idejnih skica dekora, kostima i maske
9. izbor i angažovanje izvođača
10. izrada operativnog plana rada ekipe
11. izrada i odobrenje kalkulacije troškova
12. zaključivanje ugovora
13. izrada dekora, kostima i maske
14. obezbeđivanje scenske i igrajuće rekvizite
15. obezbeđivanje muzike i tonskih efekata
16. izbor i nabavka VTR materijala
17. obezbeđivanje prostorno-tehničkih i odgovarajućih kadrovskih kapaciteta

18. formiranje punog sastava proizvodne ekipe
19. izrada špice, džinglova, foršpana i potrebne el. grafičke opreme.

Treba napomenuti da se pojedini radni procesi odvijaju uzastopno (sukcesivno), a neki istovremeno (simultano). Navedeni radni procesi nisu isključivi i definitivan model, pošto svaka emisija zbog svojih specifičnosti zahteva poseban pristup, ali mogu da predstavljaju globalan okvir za ispunjenje zadataka u toku pripreme faze proizvodnje. Očigledno je da će proizvodna priprema svake pojedinačne emisije zahtevati poseban pristup, što će uslovljavati i razlike, ne samo po prisutnosti svih navedenih operacija, već i u odnosu na redosled i način izvršenja.

Obezbeđivanje programskih projekata

Kreativno-proizvodnu osnovu za ostvarenje TV emisija, predstavljaju programski projekti za proizvodnju, u formi scenarija, sinopsisa, konkretne ideje ili programskog zadatka. Programski projekti, koje možemo označiti i kao programske „sirovine“, predstavljaju idejnu osnovu za ostvarenje postavljenog cilja. Kao što je rečeno, obezbeđenje programskih sirovina obavljaju redakcije u programskom sektoru, i to na više načina:

- prikupljanje programskih projekata
- adaptacija
- naručivanje programskih projekata.

Prikupljanje programskih projekata obavlja se tako da odgovara programsko-proizvodnim potrebama redakcije, u okviru programa, a u skladu sa već utvrđenom programskom koncepcijom TV stanice. U prikupljanju programskih projekata učestvuju svi članovi redakcije (od urednika do novinara, i od autora do producenta), koji se potom na redakcijskim sastancima predlažu, objašnjavaju, analiziraju, dopunjuju i usvajaju, ako su po formi i sadržaju u skladu sa utvrđenom programskom koncepcijom i ako su u skladu sa trenutnim uslovima TV stanice. Prikupljanje programskih projekata može da se obezbedi i preko nezavisnih producenstskih kuća, koje namenski proizvode određene programske sadržaje za potrebe TV stanica. Većina producenstskih kuća već poseduje pilote TV emisija sa različitom tematikom, ili razrađene scenarije za pojedine TV emisije koji mogu da se realizuju samo u saradnji sa TV stanicama.

Adaptacija, odnosno prilagođavanje programske „sirovine“ koja nije stvarana prema televizijskom izrazu, za potrebe stvaranja konkretne TV emisije. Neophodan je stvaralački rad na prilagođavanju određenog dela (pozorišnog, književnog, muzičkog, dokumenta ..) zahtevima TV izraza i TV proizvodnje.

Naručivanje programskih projekata obavlja se na osnovu određenih programskih osnova, koje su utvrđene od strane urednika u programskom sektoru. U izvršenju ovih poslova učestvuju stvaraoci izvan TV stanice (samostalni autori ili nezavisni producentske kuće), ili kreativni tim unutar TV stanice. Samo naručivanje obavlja se po pozivu ili putem javnog konkursa. Svaki programski projekat mora biti prvo odobren od strane urednika redakcije, zatim predložen glavnom uredniku, koji upoznaje sve ostale sektore (pre svega sektor produkcije i tehnički sektor), i po završenim konsultacijama donosi odluku o realizaciji određenog projekta, koji potom mora biti uvršćen u operativne planove proizvodnje o čemu se dalje brine sektor produkcije.

Utvrđivanje rediteljske koncepcije

Na osnovu programske orijentacije, i izvedene programske koncepcije, a sa usklađenim programskim projektom pristupa se izboru reditelja. Reditelj je autor režije televizijske emisije, a njegov osnovni zadatak je da ostvari planiranu emisiju na potrebnom umetničko-profesionalnom nivou, kroz sinhronizovan rad čitave ekipe, u skladu sa utvrđenom programskom koncepcijom. Po obavljenim konsultacijama između reditelja sa jedne strane, i urednika i producenta sa druge, reditelj pristupa utvrđivanju režijske koncepcije datog projekta. On nastoji da programsku „sirovinu“ prevede na televizijski jezik, i tako predvidi i odredi kreativne elemente same emisije. Svi dalji postupci u toku faze pripreme, realizacije i finalizacije, određeni su utvrđenom rediteljskom koncepcijom. U toku utvrđivanja programsko-idejne koncepcije reditelj je u stalnom kontaktu sa urednikom koji je odgovoran za konkretnu emisiju, kako bi se obezbedilo da rediteljska koncepcija bude u skladu sa programskom orijentacijom. Po svim operativno-tehničkim pitanjima koji su u vezi sa utvrđivanjem rediteljske koncepcije, reditelj se konsultuje sa producentom, kako bi se obezbedilo da rediteljska koncepcija bude uklopljena u objektivne uslove (mogućnosti) određene TV stanice. Utvrđivanje rediteljske koncepcije (izuzev programa igrane strukture), u nekim TV centrima kod nas obavlja se u kreativnim službama, pod rukovodstvom umetničkog direktora (art direktor). Pored izbora reditelja (određuje ga umetnički direktor) i utvrđivanja rediteljske koncepcije,

kreativna služba učestvuje u izboru ostalih autora (kompozitor, scenograf, kostimograf, direktor fotografije) kao i u određivanju vizuelnog identiteta TV emisije (fotografija, scena, kostim, elektronska grafika...).

Formiranje autorskog dela ekipe

Po utvrđenoj rediteljskoj koncepciji određenog TV projekta, pristupa se formiranju autorskog dela TV ekipe, koju pored reditelja čine:

- scenograf	- kompozitor
- direktor fotografije	- koreograf
- stilista	- dizajner el. grafike.

Njihov zadatak je da zajedničkim radom utvrde sve kreativne elemente konkretne TV emisije, vodeći računa, kako o uklapanju u rediteljsku koncepciju, tako i o celokupnoj programskoj koncepciji i vizuelnom identitetu TV stanice. Navedeni autori mogu biti angažovani izvan TV stanice, kao spoljni saradnici ili se angažuju postojeći autori iz kreativne službe unutar TV stanice. Programska vrsta i rediteljska koncepcija određuju sastav autorske ekipe, što znači da autorski deo ekipe neće imati uvek isti sastav (za jednostavnije projekte – minimalan sastav autorske ekipe; za složenije projekte pored navedenih autora treba još dodati – kostimograf, šminker-masker, vajar, slikar...). Pored sastava ekipe, rediteljska koncepcija i programska vrsta određuju i konkretne zadatke (stepen angažovanja) pojedinih autora (izbor objekata za snimanje ili izrada objekta za snimanje; izbor kostima ili izrada kostima; izbor muzike ili komponovanje...). Po formiranju autorske ekipe, zakazuje se zajednički sastanak kome pored reditelja prisustvuje i producent. Reditelj upoznaje autore sa svojom koncepcijom, i ukazuje šta traži od svakog pojedinačno, odnosno određuje osnovne pravce učešća scenografije, kostima, muzike, el. grafike, svetla, fotografije... Članovi autorske ekipe na osnovu iznete koncepcije od strane reditelja, i razrade iste, predlažu reditelju sugestije i rešenja kako bi se potpunije i preciznije utvrdili svi potrebni kreativni zadaci, način njihovog objedinjavanja i izvršenja. Producent upoznaje ekipu sa rokovima izvršenja pojedinih zadataka i materijalno-tehnološkim pitanjima. Najvažnije je da producent uskladi kreativnost autorskog dela ekipe i uslove (mogućnosti) za određenu TV emisiju sa jedne strane, i realizaciju konkretnog TV projekta sa realizacijom tekućih TV emisija sa druge strane. Na osnovu određenih zaključaka proizilaze i

tehnološko-finansijski zahtevi, koji će poslužiti kao važni elementi u izradi predkalkulacije troškova. Svaki član autorske ekipe, pojedinačno pristupa razradi svojih zadataka. Po potrebi autori se konsultuju sa rediteljem i producentom, ali i između sebe, kako bi se pojedinačna rešenja što bolje uklopila u konačno rešenje za TV emisiju, a u skladu sa programskom koncepcijom i proizvodnim mogućnostima date televizijske stanice.

Izrada i odobrenje predkalkulacije troškova

Pošto je obezbeđen programski projekat, utvrđena rediteljska koncepcija i formiran autorski deo ekipe, producent pristupa izradi predkalkulacije (predračun) troškova, kako bi se ustanovili finansijski okviri za proizvodnju date TV emisije. Predkalkulacija treba da objedini sve moguće rashode, koji se mogu javiti prilikom realizacije emisije, a zatim da se uporede sa raspoloživim sredstvima (prihodima) za određeni projekat. Potrebno je napomenuti razliku između predkalkulacije i kalkulacije troškova realizacije TV emisije. Predkalkulacija je finansijska projekcija troškova realizacije određene TV emisije, i sastavljena je od finansijskih elemenata koji su na nivou – približnog, pošto sa jedne strane imamo osnovne kreativne i operativno-tehničke potrebe (ali ne i precizne, s obzirom da tek predstoji razrada svakog autora ponaosob, koja će se uzročno-posledičnom vezom reflektovati na potrebne operativno-tehničke uslove), a sa druge strane potrebno je da pre nego što nastavimo sa sledećim radnim procesima, utvrdimo (makar i približno) koliko je potrebno finansijskih sredstava za realizaciju određenog projekta. U slučaju da su planirani rashodi značajno veći od potencijalnih prihoda, potrebno je da producent u dogovoru sa rediteljem pristupi utvrđivanju nove rediteljske koncepcije, kao i autorski pristup članova autorskog tima, koji će biti u skladu sa finansijskim mogućnostima. Kalkulacija je finansijski plan troškova realizacije određene TV emisije, i sastavljena je od finansijskih elemenata koji treba da budu što precizniji, pošto je pre pristupanja izradi kalkulacije, potrebno obaviti niz radnih procesa koji nam ukazuju na sve potrebne finansijske elemente (formiranje užeg dela ekipe; određivanje mesta i načina realizacije; izrada i razrada knjige snimanja; usvajanje idejnih skica dekora, kostima i šminke; izbor izvođača; izrada operativnog plana rada ekipe), pomoću kojih ćemo upotpuniti finansijske podatke. Na osnovu odobrenog programskog projekta i dogovora sa urednikom, rediteljem, i ostalim članovima autorskog dela ekipe, producent pristupa izradi predkalkulacije troškova realizacije TV emisije, koja sadrži sledeće podatke: